

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Rosyjski realizm socjalistyczny w polskiej refleksji naukowej :
(przegląd)

Author: Piotr Fast

Citation style: Fast Piotr. (2000). Rosyjski realizm socjalistyczny w polskiej refleksji naukowej : (przegląd). W: B. Stempczyńska, P. Fast (red.) "50 lat polskiej rusycystyki literaturoznawczej" (S. 78-86). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Piotr Fast

Rosyjski realizm socjalistyczny w polskiej refleksji naukowej (przegląd)

Niniejsza prezentacja jest raczej komunikatem czy przeglądem niż próbą opracowania badawczego. Skłania do tego — narzucający formę sprawozdania — materiał stanowiący przedmiot opisu. W istocie rzeczy bowiem obiektem oglądu będzie tutaj nie tyle sam realizm socjalistyczny, ile raczej ewolucja rozumienia tego pojęcia w polskiej nauce literaturoznawczej oraz jego heurystyczna funkcjonalność. Stawiam sobie w niniejszym tekście zadanie polegające na rekonstrukcji „drogi” realizmu socjalistycznego w polskich badaniach rusycystycznych, na opisaniu swoistej „kariery” tego pojęcia, związanej z ewolucją postaw teoretycznych i historycznych. Będę więc zmierzał do oddzielenia poszczególnych idei interpretacyjnych, stanowisk badawczych i konkretnych pomysłów, określających funkcjonalność tytułowego pojęcia z perspektywy teorii literatury oraz jego przydatności w interpretacji historycznoliterackiej, od odniesień personalnych. Postaram się opisać ewolucję poglądów jak gdyby w oderwaniu od działalności konkretnych badaczy i ich indywidualnych poglądów, abstrahując od faktu, iż były one obiektem określonych prac napisanych przez tych a nie innych ludzi. Pozwoli to — mam nadzieję — na skrótowe, zwarte i równocześnie wolne od przesadnego balastu retorycznego zbliżenie się do samej ewolucji poglądów — do istoty rzeczy.

Zastrzec się także wypada na samym wstępie, iż przedmiotem uogólnienia będą tutaj jedynie akademickie prace badawcze. Postanowiłem bowiem, przeglądając istniejącą literaturę, zrezygnować z opisu prac krytycznoliterackich i publicystycznych, gdyż najczęściej mają one rangę tekstów programowych — raczej generują byty w ramach realizmu socjalistycznego (to publikacje w przeważającej mierze postulatywne) lub oceniają dzieła literackie z perspektywy ich doktrynalnej czystości, niż stanowią zdystansowany opis tego zjawiska.

Przedmiotem mojego zainteresowania staną się więc takie prace, które podejmują trud badania zjawisk literackich lub programowych, poświęcone literaturze i życiu literackiemu Rosji lat trzydziestych do połowy pięćdziesiątych naszego wieku. Prace, które zmierzają do określenia swoistości estetycznej zjawiska realizmu socjalistycznego oraz wszelkich jego kontekstów określających ową swoistość — genetycznego, ideologicznego, politycznego, historycznoliterackiego itd.

* * *

Pierwsze lata kontaktów polskiej świadomości literaturoznawczej z rosyjskim realizmem socjalistycznym związane są wyłącznie z oceną literatury rosyjskiej omawianego okresu z pozycji czytelniczej i krytycznej. Najczęściej jednak publikacje takie były narzędziem sprawowania polityki kulturalnej. Niezależnie od życzliwej czy wrogiej realizmowi socjalistycznemu postawy, polskie reakcje charakteryzowały się modelowym etosem „określania się wobec”. Upraszczając — można było więc być „za” albo „przeciw”. Trzeciego wyjścia jakby nie było. Po wojnie, a szczególnie po szczecińskim zjeździe literatów w roku 1949, wszelkie publikacje poświęcone utworom socrealistycznym sprowadzają się w istocie do jego propagowania, zachwalania, reklamowania. To obraz uproszczony, gdyż podejmowano starania *sensu stricto* naukowe (na przykład w pracach Morawskiego czy Markiewicza). Prace te jednak same w sobie stanowiły próby skonstruowania teorii socrealizmu jako takiego, nie zaś badawczej, „zewnętrznej” refleksji o nim. Były one w znacznym stopniu autorefleksją, czyli tak naprawdę — działalnością programową. Dziś stać się mogą raczej obiektem badania „samoświadomości” realizmu socjalistycznego niż dokumentem świadczącym o zewnętrznej, zracjonalizowanej refleksji na jego temat.

Oba te nurty piśmiennictwa poświęconego badanemu obiektowi i cały ten czas określić należy jako przednaukowy czy przedbadawczy. Istniejący wówczas stan rzeczy nietrudny jest wszelako do zrozumienia. Obiekt opisu, a także nastawienie polityki kulturalnej nie dawały właściwie szans na postawę inną niż krytycznoliteracka, czyli w istocie perswazyjna.

Sytuację komplikował na dodatek fakt niemal zupełnego braku dostępu do dokumentów źródłowych. Anegdoticznie zabrzmi przypomnienie, iż badacze literatury lat trzydziestych znali dokumenty programowe I Zjazdu Pisarzy Radzieckich z drugiej ręki, z opisów przeprowadzanych przez ideologów radzieckich, takich jak Aleksiej Mietczenko, Aleksandr Owczarienko i inni. Stenogram zjazdu nawet w profesjonalnych bibliotekach naukowych znajdował się w prohibitch. Uchwalony wówczas statut Związku Pisarzy, którego projekt został opublikowany w roku 1932, a potem z niewielką poprawką stał się jednym z podstawowych dokumentów realizmu socjalistycznego, nie był nigdzie w Rosji przedrukowywany aż do drugiej połowy lat siedemdziesiątych. Taki sam los spotkał podstawowe dokumenty programowe (publikowane w ramach dyskusji

o powstającej „metodzie twórczej” w latach 1932—1934). Nie było także w ogóle dostępu do podstawowych periodyków literackich z tych lat, a nawet gazet codziennych, które (szczególnie „Prawda”) publikowały przecież, najczęściej jako artykuły redakcyjne, takie teksty, którym zamierzano nadać rangę dokumentów programowych polityki kulturalnej.

Tym bardziej należy cenić opublikowanie w Polsce oraz skomentowanie podstawowych tekstów programowych socrealizmu, które miały miejsce na początku lat siedemdziesiątych. Otwarcie dostępu do tych tekstów rozpoczyna świadomą badawczą refleksję nad realizmem socjalistycznym. Towarzyszyła jej interpretacja podstawowych pojęć kształtujących doktrynę — partyjności, realizmu, typowości, „narodności” itd.

Kolejnym krokiem na drodze kształtowania polskiej świadomości o realizmie socjalistycznym (pojętym zarówno historycznie, jak i logicznie) stało się podjęcie dyskusji na temat samego statusu bytu określanego pojęciem „realizm socjalistyczny”. Podważono bowiem wówczas, opierając się na założeniach heurystycznej przydatności tego pojęcia, zasadność definiowania realizmu socjalistycznego w kategoriach metody twórczej. Dokumenty programowe prądu nieodmiennie uznawały go za metodę twórczą, nie określając w istocie jej statusu ontologicznego i czyniąc z tej kategoryzacji narzędzie ideologicznych i krytycznoliterackich manipulacji.

Rezultatem oprotestowania zasadności samego terminu oraz uznawania socrealizmu za metodę twórczą stało się zdefiniowanie go w kategoriach prądu literackiego.

Konsekwencją tego uzmysłowienia było podjęcie opisu tych elementów dzieł i procesu literackiego, które konstytuowały realizm socjalistyczny rozumiany jako prąd literacki. Naturalne stało się więc wyodrębnienie w opisach ideologii (światopoglądu) prądu, jego poetyki sformułowanej i immanentnej, a także relacji pomiędzy tymi składnikami prądu. Pojawiają się więc prace, w których — w opozycji do studiów powstających w Rosji i na Zachodzie — ideologia czy ideologiczność stają się elementem zdystansowanego opisu, nie zaś cechą postawy podmiotu wypowiedzi badawczej.

Przyjęcie podstawowego twierdzenia o statusie realizmu socjalistycznego zrodziło trzy kierunki badań, podejmujące opis różnych aspektów tego samego zjawiska i składające się na jego wielostronny obraz.

Jeden z nich jako cel opisu przyjął analizę poetyki sformułowanej prądu, definiując jego podstawowe pojęcia i diagnozując zasadnicze cechy jego ideologii oraz ich związek z poetyką immanentną utworów. Wydaje się, że najbardziej nośną konstatacją ukształtowaną w tego rodzaju opisie jest twierdzenie o perswazyjnej dominancie realizmu socjalistycznego, założonej u jego fundamentów poprzez — sankcjonowany przez krytykę i politykę kulturalną — postulat wychowawczego oddziaływania utworów tego prądu (zapisany w podstawowej definicji zjawiska w statucie Związku Pisarzy).

Drugi nurt badawczy związany był z inspirowaną metodologią strukturalną analizą konstrukcji tzw. sztandarowych gatunków realizmu socjalistycznego. Określenie cech tekstów prądu, wynikających z realizacji podstawowych założeń jego doktryny estetycznej, to główny rezultat tych zabiegów badawczych. Doprowadziły one do zdefiniowania cech fabuły utworów przynależnych do prądu (model podmiotowy i przedmiotowy przebiegu fabularnego oraz ich podstawowe składniki i fabularne węzły), głównych modeli oraz systemu działających w ich świecie przedstawionym postaci, zasadniczych cech stosowanej w utworach socrealizmu narracji. Opisy tego rodzaju ukazują system „chwytów tekstowych” obecnych w dziełach tego prądu jako rezultat „oddziaływania ideologii, estetyki oraz sformułowanej poetyki realizmu socjalistycznego, a także założonego modelu odbiorcy i projektowanego typu komunikacji. Postrzegają więc te utwory oraz — szerzej — gatunki jako spetryfikowane formy genologiczne, ustrukturuwane z jednej strony przez założenia programowe, z drugiej natomiast — przez nacisk tradycji literackiej, którą propagowała krytyka socrealistyczna. Ukazują one także strukturę utworu socrealistycznego jako rezultat założenia perswazyjnego oddziaływania i związanego z tym modelu odbiorcy. Ostatecznie więc tekst socrealistyczny analizowany był jako wypadkowa, swoista kontaminacja werystycznego modelu gatunków realistycznych, poddanych zabiegom czyniącym z nich teksty perswazyjne, czyli w istocie jako szczególna, ideologicznie wyposażona wersja gatunków tendencyjnych.

Powstanie, na skutek wspomnianych tutaj badań, przybliżonego chociażby modelu utworu socrealistycznego, dało asumpt do podjęcia refleksji przeprowadzonej z pozycji odmiennej od dwóch poprzednich nurtów. Oba one należały wszak do domeny poetyki historycznej. Kolejny określić wypada jako przynależny do dziedziny historii literatury.

Zdiagnozowanie realizmu socjalistycznego w kategoriach prądu literackiego oraz opisanie jego poetyki stało się naturalną przesłanką usytuowania go w kontekście tradycji literackiej oraz innych zjawisk literackich występujących w tym samym czasie. Bezsporny był fakt, iż w ówczesnym życiu literackim realizm socjalistyczny zajmował miejsce dominujące — i nie ma na tę konstatację żadnego wpływu sposób sankcjonowania owej pozycji. Z punktu widzenia historii literatury jest natomiast relewantny fakt nadania realizmowi socjalistycznemu rangi estetyki państwowej i to, że w praktyce życia literackiego opowiedzenie się wobec tej doktryny stanowiło akt nie tylko estetyczny, ale też po prostu egzystencjalny. W oficjalnym obiegu literackim (estetycznym) możliwość zachowań opozycyjnych była jednak czystą potencją — twórcy stawali częstokroć przed wyborem pomiędzy socrealizmem a życiem. Niemniej jednak, wraz z postępem prac nad udostępnianiem utworów, które nie ujrzały światła dziennego w swojej epoce, taki monochromatyczny obraz zaczął się nieco zmieniać. Do czytelniczej świadomości dotarły z czasem wybitne dzieła powstałe

w latach trzydziestych, wówczas nieznanie i opublikowane dopiero w końcu lat sześćdziesiątych, w siedemdziesiątych i później. Zaistniał i zaczął domagać się refleksji historycznoliterackiej krąg utworów z tej epoki, na różny sposób odbiegających od jej podstawowego kanonu.

Usiłowanie intelektualnego opanowania tej sytuacji zrodziło koncepcję, która „bitemu traktowi literatury radzieckiej” (Fadiejew) przeciwstawia literaturę nazwaną przez jednego z badaczy „pozasystemową”. Propozycja ta traktuje więc realizm socjalistyczny jako zjawisko „systemowe”, przeciwstawiając mu literaturę w różny sposób od niego odbiegającą, a istniejącą w epoce zdominowanej przez ten prąd literacki.

Dystansując się polemicznie do tej koncepcji, pragnę zauważyć, że spore wątpliwości budzi samo teoretyczne przeciwstawienie systemowości jednych zjawisk epoki — pozasystemowości czy bezsystemowości innych. Myślenie takie bowiem zakłada, że mogą istnieć dzieła oderwane od swojego kontekstu synchronicznego, osadzone zaś silnie w kontekście diachronicznym; dzieła aktywnie związane z tradycją literacką. Według przedstawionego tu bowiem sposobu myślenia utwory różne od realizmu socjalistycznego — a mowa tutaj o dziełach Bułhakowa, Mandelsztama, Achmatowej i innych — nie tyle odcinają się od swojej epoki, silnie i niejako manifestacyjnie wiążąc się z określonymi prądami literackimi epok poprzednich, ile wręcz istnieją bez związku z tą epoką. Szczególnie mocno podkreśla się ich związek z modernizmem.

Osiągamy w istocie taki stan rzeczy, gdy jedno zjawiska literackie opisywanej epoki traktowane są jako swoiste dla niej, czyli istnieją w niej *sensu stricto*, drugie natomiast przynależą do niej jedynie — że tak powiem — formalnie, tzn. powstały w tej epoce, zaliczyć je jednak należy estetycznie, poetycko i ideowo do innych uniwersów interpretacyjnych.

Istniejąca sytuacja — mimo iż nie da się ona obronić z punktu widzenia systemowego właśnie rozumienia rzeczywistości literackiej — stworzyła przesłanki do reinterpretacji reguł opracowania historii literatury rosyjskiej lat trzydziestych—pięćdziesiątych. Doprowadzenie do zrozumienia faktu, iż realizm socjalistyczny jest niczym innym, jak właśnie prądem literackim oraz uzmysłowienie, że istniał on nie sam przez się, lecz w otoczeniu zjawisk od niego odmiennych i w różny sposób z nim polemicznych, stworzyło przesłanki do reinterpretacji procesu literackiego opisywanej epoki.

Realizm socjalistyczny, uzyskując w interpretacji historycznoliterackiej rangę centralnego zjawiska epoki, stał się równocześnie w opisie badanego okresu swego rodzaju skalą odniesienia dla wszystkich innych faktów literackich. Okres realizmu socjalistycznego (czyli lata 1929—1953) zaczął więc być przy konstruowaniu syntezy historycznoliterackiej traktowany odmiennie od pozostałych. Dla jego opisu bowiem — w odróżnieniu od zasady diachronicznej, dającej najlepsze możliwości zaprezentowania specyfiki rozwoju zjawisk literackich poprzednich i następujących okresów — przyjęto zasadę synchroniczną.

Było to bezpośrednim rezultatem uzmysłowienia odmienności zasad struktutowania epoki realizmu socjalistycznego, kiedy to na proces literacki znacznie większy wpływ wywierały czynniki ze sfery koniunktury niż konsekwencje procesualności rozwoju literatury. Jest oczywiste (i zawsze istniało poczucie takiej oczywistości), że w latach trzydziestych, aż do roku 1953, znacznie większy, wręcz dominujący wpływ na jakość utworów literackich miały wymogi polityki kulturalnej, sformułowane w postaci doktryny estetycznej realizmu socjalistycznego, nie zaś więź z tradycją literacką poprzednich epok estetycznych.

Przekonanie o dominującym wpływie doktryny socrealizmu na wszystkie zjawiska literackie tego czasu legło u podstaw koncepcji polegającej na skonstruowaniu takiej typologii dzieł lat trzydziestych—pięćdziesiątych, w której centrum znajdują się utwory socrealistyczne, pozostałe zaś opisywane są przez odniesienie ich do tego podstawowego dla owych czasów wzorca. Omawiane podejście stworzyło możliwość opisu wszystkich zjawisk literackich epoki na podstawie analogicznych kryteriów, z użyciem jednorodnego metajęzyka. Opis ten daje szansę na taką interpretację odmiennych od socrealizmu utworów, która pozwala je postrzec jako dzieła będące rezultatem oddziaływania tej samej koniunktury estetycznej i politycznej. Utwory owe jawią się wówczas jako nieodrodne plody swojej epoki. Interpretacja wychodząca z takich założeń ukazuje zupełnie inne aspekty ich konstrukcji i semantyki niż te, które dają się wyspecyfikować na drodze interpretacji immanentnej, pozbawionej odniesienia do uwarunkowań, jakie stwarza kontekst historyczny.

Socrealizm uzyskuje wówczas rangę swego rodzaju „negatywnego generatora” tych dzieł, one zaś zaczynają istnieć jako „nieodrodne” (choć „wyrodne”) dzieci swej epoki — mimo iż odniesienie ich do socrealistycznego kanonu wydawałoby się z innego punktu widzenia wręcz absurdalne. Wystarczy tu powiedzieć dla przykładu, że takie choćby charakterystyczne dzieło końca lat trzydziestych, jakim jest *Mistrz i Małgorzata* Michaiła Bułhakowa, uzyskuje zupełnie inny sens, gdy zostanie uzmysłowiony i spożytkowany w interpretacji fakt, iż powstało ono w tym właśnie czasie i stanowi swoistą, choć bardzo specyficzną reakcję na jego nieuchronności.

Przy konstruowaniu typologii utworów tej epoki zostały przyjęte kryteria stanowiące w teorii prądu literackiego podstawowe wyróżniki przynależności dzieł do określonych prądów literackich. Są to tematyka, problematyka, ideologia i poetyka tych utworów. Pozytywna obecność określonych cech to stałe wyposażenie utworów realizmu socjalistycznego, który stanowi układ odniesienia dla całej typologii. Utwory, w różny sposób odległe od zjawisk tego prądu, potraktowane zostały systemowo jako istniejące wobec niego. Różnić się więc mogą tematyką, mogą odmiennie problematyzować świat lub — problematyzując go analogicznie — dawać inną jego światopoglądową czy ideologiczną wizję. Mogą wreszcie, zachowując pewne cechy analogiczne do

tekstów socrealistycznych, wykorzystywać odmienne chwytty w sferze poetyki. Możliwe są też takie rozwiązania, gdy utwory odsyłające do zupełnie odmiennej wizji świata niż w socrealizmie, wykorzystują zewnętrzny sztafaż w sferze poetyki — na zasadzie mimikry „identyfikując się” z dziełami tego prądu. Szczegółowe zasady dystansowania się wobec socrealizmu, korzystania z pewnych jego postulatów przy negowaniu innych opisane zostały w odpowiednich pracach.

Istotą całego przedstawianego tutaj pomysłu jest możliwość uzasadnionego zestawienia w s z y s t k i c h zjawisk literackich epoki, odniesienia ich do modelowego wzorca charakterystycznego dla dominującego w niej prądu literackiego. Postawa taka nie wyklucza oczywiście możliwości opisu poszczególnych zjawisk czy utworów lat trzydziestych—pięćdziesiątych w aspekcie diachronicznym, przez analizę ich odniesień intertekstualnych do innych epok czy prądów literackich. Daje ona jednak dodatkowe narzędzie interpretacyjne, ujawniające — poza semantyką uniwersalną — także te aspekty konstrukcji i sensu utworów tego czasu, które absolutnie umykają z pola uwagi przy założeniu opisu diachronicznego. Świadome bowiem ograniczenie do opisu synchronicznego odpowiada specyfice opisywanej epoki. Odmienność ta wynika ze szczególnych relacji między literaturą i koniunkturą i polega — jak już wspominałem i co jest bezwzględnie oczywiste — na niezwykle silnym związku twórczości literackiej z polityką kulturalną, związku wymuszonym przez użycie sankcji politycznych, administracyjnych, na stosowaniu ideologicznego, politycznego i egzystencjalnego terroru. Powszechnie już dziś wiadomo, że być wówczas w tym kraju pisarzem istniejącym w obiegu oficjalnym znaczyło być socrealistą. Innym zaś pisarzem oficjalnie być się nie dało. Dylemat był więc isticie hamletowski: albo się pisarzem było, albo nie. Jedynym azylem, a i to niepewnym, bo zagrożonym rewizją, aresztowaniem, łagrem czy śmiercią, było pisanie dla siebie i wiara, że „rękopisy nie płoną”. Pewne nieznaczące wyjątki od tej reguły — takie jak *Korzeń życia* Michaiła Priszwina czy *Gdzie rozejm nie sięga* Ilji Erenburga — to raczej „wypadki przy pracy”, niedopatrzenia czy niedorozumienia prawodawców ówczesnego życia literackiego.

* * *

Kończąc ten skrótowy przegląd ewolucji problematyki związanej z realizmem socjalistycznym w Rosji lat 1929—1953 w polskich badaniach literackich stwierdzić można, iż przebiegała ona w kilku etapach:

- pierwszy z nich polegał na nadaniu badaniom nad socrealizmem rangi zdystansowanej i zobiektywizowanej refleksji naukowej;
- drugi sprowadzał się do uzmysłowienia prądowej jakości tego zjawiska oraz przeprowadzenia podstawowego opisu jego poetyki sformułowanej oraz immanentnej;

— trzeci z kolei zasadza się na wskazaniu historyczoliterackich implikacji realizmu socjalistycznego oraz wykorzystaniu go do skonstruowania swoistej syntetycznej wizji procesu literackiego okresu lat trzydziestych do pięćdziesiątych, polegającej na próbie opisu epoki, prezentującego wszystkie jej zjawiska literackie z użyciem jednorodnego systemu pojęciowego.

Ewolucja ta da się więc skrótowno ująć jako droga od postawy ideologicznej, przez badania materiałowe, interpretacyjne, aż do syntetycznych ujęć historycznoliterackich.

Wybrana literatura

- P. Fast: *O podstawowych pojęciach realizmu socjalistycznego lat trzydziestych*. W: „Studia i Materiały. Filologia Rosyjska”. Z. 1. Red. W. Wilczyński. Zielona Góra 1983, s. 45—56.
- P. Fast: *Poetyka rosyjskiej powieści produkcyjnej (1929—1941)*. Katowice 1981.
- P. Fast: *Rzeczywistość przedstawiona w radzieckiej powieści produkcyjnej lat trzydziestych wobec sformułowanej estetyki realizmu socjalistycznego*. W: *Zagadnienie prądów i kierunków w literaturze rosyjskiej*. Red. S. Poręba. Katowice 1980, s. 192—205.
- P. Fast: *Типология литературных явлений эпохи социалистического реализма*. W: *Literatura rosyjska. Nowe zjawiska. Reinterpretacje*. Red. B. Stempczyńska. Katowice 1995.
- A. Gildner: *Bohater radzieckiej powieści o pracy (1929—1941)*. Wrocław 1985.
- A. Gildner: *Poetyka fascynacji (z badań nad radziecką „powieścią o pracy” pierwszej pięciolatki)*. W: *Idea pracy w literaturze rosyjskiej*. Red. G. Porębina. Katowice 1980.
- A. Gildner: *Ku personalizacji. Kilka uwag o ewolucji modelu rosyjskiej radzieckiej powieści o pracy*. W: *Postać w literaturze rosyjskiej XX wieku (analizy i przekroje)*. Red. S. Poręba. Katowice 1983.
- Historia literatury rosyjskiej XX wieku*. Red. A. Drawicz. Warszawa 1996.
- A. Ksenicz: *Funkcja realizmu socjalistycznego w rosyjskiej krytyce radzieckiej lat siedemdziesiątych (wybrane zagadnienia)*. W: „Studia i Materiały. XIV. Filologia Rosyjska”. Z. 2. Zielona Góra 1984.
- A. Łazari: *Kategoria „narodnost” w estetyce radzieckiej (zarys problemu)*. „Literatura na Świecie” 1991, nr 4.
- H. Markiewicz: *O spornych problemach realizmu socjalistycznego*. „Miesięcznik Literacki” 1978, nr 6.
- S. Poręba: *Drogi rozwoju porewolucyjnej prozy rosyjskiej. Kierunki i prądy literackie*. Katowice 1980.
- G. Porębina: *Realizm socjalistyczny w pierwszych dokumentach programowych*. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego. Filologia Rosyjska”. Z. 3. Gdańsk 1973.

G. Porębina: *Uwagi o teorii realizmu socjalistycznego*. W: „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Gdańskiego. Filologia Rosyjska”. Z. 4. Gdańsk 1975.

G. Porębina, S. Poręba: *Historia literatury rosyjskiej 1917—1991*. Katowice 1994.

Пётр Фаст

Советский социалистический реализм в польских исследованиях (обзор)

Резюме

В статье описывается эволюция исследований русского социалистического реализма в Польше. Обзор литературы приводит к тому, что называются три этапа понимания этого явления: 1) переход к объективной научной рефлексии, не принимающей во внимание идеологических факторов, через 2) определение соцреализма в категориях литературного направления и описание его эстетики и поэтики и 3) применение описания этого явления к составлению синтетического образа русской литературы нашего века.

Piotr Fast

The Russian Socialist Realism in the Polish Academic Research (a Survey)

Summary

The present article contains a description of the evolution of the research on the socialist realism. The author's survey lead to the conclusion that the research on this problem evolved through the following three stages: 1) the attitude consisting in providing this research with a distanced and objectified nature, 2) the realisation that the above mentioned phenomenon can be treated as a literary current, and a fundamental description of its aesthetics and poetics, and finally, 3) the pointing out to the implications of the socialist realism for the literary history, and its being used to construct a synthetic vision of the literary process of the epoch in question.